

Apocalyps in de kunst

Over het boek Openbaring bestaan grote verschillen in interpretatie. Er zijn gelovigen die er een gedetailleerde beschrijving in zien van wat ons allemaal te wachten staat. Een andere zienswijze is dat we in het boek Openbaring te maken hebben met geloof dat onder druk staat en dat al die visioenen van de hemel en van rampen op aarde een overwinningsmotief hebben. Wie de beeldende taal leest over de zegels die worden geopend, de bazuinen die klinken en de zeven offerschalen die over de aarde worden uitgegoten, heeft het gevoel dat de uittocht uit Egypte met voorafgaand daaraan de tien plagen, nog een keer wordt overgedaan

In dit boek buigen de auteurs zich over het gebruik van het boek Openbaring in de beeldende kunst, in film en videogames, in de literatuur en in de muziek.

Bij de schilders Frans Marc en Wasily Kadinsky merken we dat het uitbreken van de eerste wereldoorlog apocalyptische gevoelens oproept. Na de oorlog lijkt het of kunstenaars de wereld hebben opgegeven. Men verwacht inspiratie vanuit het innerlijk en laat veel regels los.

Max Beckman vluchtte in de tweede wereldoorlog uit Duitsland naar Amsterdam en maakte daar Litho's bij het boek Openbaring. Gerard Richter schilderde over het bombardement op Dresden, het gewelddadige einde van Baader en Meinhof van de RAF en later over de aanslag op de Twin Towers. In het laatste schilderij gaat verdwijnt het spektakel naar de achtergrond om het raadselachtige van menselijke wreedheid meer uit de verf te laten komen.

In videogames en film speelt de Apocalyps uiteraard ook een rol. Besproken wordt de film Melancholia van Lars Von Trier. In videogames zijn de apocalyptische elementen seculier. Dat wil zeggen niet God is de aanstichter van de rampen en nog minder de verlosser. Het is de mens die de rampen veroorzaakt. De apocalyps betekent niet het einde van de wereld, want er zijn overlevenden, die verder kunnen.

Uit de wereld van de literatuur worden Marsman, Vestdijk en Mulisch besproken. Wat de muziek betreft komt onder andere Olivier Messiaen aan de orde.

Eerlijk gezegd heb ik mijn twijfels over de waarde van dit boek. De auteurs zijn zonder twijfel deskundig, maar ondanks de enkele afbeeldingen in het boek, wordt je niet meegenomen met hun verhaal, omdat je het zelf niet kunt beoordelen. Te vaak wordt verondersteld dat de lezer bekend is met de stof. Maar wie is dat? Wie heeft verstand van schilderkunst en muziek en literatuur en films en games? We krijgen in dit boek een heleboel geleerdheid over ons heen, maar we kunnen niet genieten van wat geboden wordt. Echt iets leren doen we evenmin, omdat het gebodene te summier is.

De meest waardevolle bijdrage vond ik die van Bob de Graaff, hoogleraar inlichtingen- en veiligheidsstudies. Hij heeft het over de opkomst van christelijke militieën in de VS. Deze bewegingen vormen een radicale mix van patriotisme, militarisme, christendom en antisemitisme. Wist u dat de op één na grootste terroristische aanslag in de VS gepleegd werd door een van deze militante christenen (1995, Oklahoma City – 168 doden)? De Graaff bespreekt ook hoe christelijke apocalyptische denkbeelden wortel geschoten hebben in de radicale Islam.

Barnard, Stoker red., *Apocalyps in kunst, Ondergang als loutering?*, Meinema 2014, 160 blz., € 17,50.